

FERNAND DACQUIN

HET WHISKY BOEK

ALLES WAT JE NOG NIET WIST OVER THE WATER OF LIFE

Lannoo

WOORD VOORAF

DOOR CHARLES MACLEAN

Nog een whiskyboek!

Ik schrijf al bijna veertig jaar over whisky. Ik heb zeventien boeken over het onderwerp gepubliceerd, er talloze artikelen over neergepend en tientallen boeken over whisky gelezen – misschien wel honderden. Je zou je heel goed kunnen afvragen: wat valt er nu nog meer of anders over dit onderwerp te vertellen? *How many ways are there to skin a cat?*

Maar dit boek is anders. Fernand, de auteur, vertelde me: 'Ik maak een boek over mensen, dingen en gebeurtenissen waar een whiskygeurtje aan hangt... Over de minder bekende kant van de whiskywereld, dus. Geen gepraat over het aantal liters, geen wetenschappelijke uitleg, tenzij nodig om het verhaal te begrijpen, en vooral gegarandeerd geen proefnotities. Maar wel 101 artikelen die je wellicht niet in een boek over whisky verwacht...'

En de onderwerpen die hij omarmt, zijn bovendien op zijn zachtst gezegd ongebruikelijk.

Fernand en ik ontmoetten elkaar voor het eerst in 1998, op een whiskyfestival in Den Haag. Twee jaar geleden kwamen we elkaar opnieuw tegen, in Edinburgh en later Brussel, met Robrecht Willaert, hoofdredacteur van *Travel Magazine* en uitgever van de monumentale jaarlijkse *A Journey: The Travel Industry Towards 2030*. Robrecht Willaert had Fernand toen de opdracht gegeven om over mij te schrijven in de 2019-editie van *A Journey*.

Fernand is een scherpe waarnemer en een elegante schrijver. Tijdens de verscheidene lange gesprekken die we voor zijn opdracht voerden (tijdens vele lunches of diners, we zijn er allebei enthousiast over) maakte hij zo goed als geen aantekeningen, maar toch was zijn artikel accuraat, grondig en vermakelijk. De artikelen in *Het whisky boek* boeien op diezelfde manier.

Wat hij me onlangs pas vertelde: 'Ik ben als leraar begonnen, maar kom uit een familie van schrijvers en drukkers. Mijn hoofdvak was wiskunde en dat heeft mijn benadering van schrijven beïnvloed. Elke zin moet het verhaal vooruithelpen, anders moet je die zin schrappen. Maar elke regel moet ook feitelijk juist zijn.'

Inderdaad. De onderwerpen waarover hij in dit boek heeft geschreven en die hij op zijn wereldwijde reizen verzamelde, zijn verbluffend eclecticisch, onderhoudend, verrassend, informatief (ik heb veel geleerd) en eigenwijs (op een zachte manier) gebracht.

Hoewel ik het boek nog niet helemaal heb kunnen lezen, wacht ik met spanning op de Engelstalige editie! Na wat ik wel heb gezien, aarzel ik niet om het iedereen aan te bevelen.

Charles MacLean

Master of The Quaich

Edinburgh, februari 2020

INHOUD

1	Whisky of whiskey? – Het is een zootje...	13
2	Lindores Abbey – Ons aller broeder John Cor	17
3	Muckle Flugga – De whisky die 'niemand' kent	23
4	Du Kang – De god van whisky, en van de rest	27
5	Thou Demon Drink – Poëzie versus alcohol	29
6	Drambuie – Bonnie Prince Charlie's whisky	33
7	'If by whiskey...' – De beroemde whiskeyspeech	37
8	Borvo – Gallische god van de whisky	41
9	Martin Martin – De vader van de eerste 'smaaknotities'	47

10	Charles Doig – Het 'dakje' van de whiskywereld	51
11	Coburg 1830 – De 'allereerste' Belgische whisky	57
12	W. C. Fields – Drinken voor de grap	61
13	Biawa Makalunga – De 'spirit' van Rothes	65
14	Jessie Cowan – Schotse moeder van Japanse whisky	69
15	David Lloyd George – De man die whisky voor altijd veranderde	73
16	Warehouse 6 – Het kleinste ter wereld?	79
17	Baudoinia Compniacensis – De whiskywereld vol schimmel	81
18	SS Politician – Een geschenk van de goden	85
19	Agoston Haraszthy – Weldoener van de Schotse whiskyindustrie	91
20	Winston Churchill – Alcohol of niet?	95
21	Archibald Haddock – Drinkt geen alcohol meer	99
22	'Weel done Cutty Sark' – Whisky met een zedenles	103
23	Alfred Barnard – De allereerste whiskytoerist	107
24	De quaich – Beker van vriendschap	111
25	De Pattison Brothers – Whisky en papegaaien	115
26	Father Mathew – Whisky-hater, whisky-killer	119
27	Robert Bentley Todd – 'Vader' van de Hot Toddy	123
28	Ralph Steadman – Still Life with Bottle	127
29	Karel II van Navarra – <i>Aqua vitae</i> als laatste redmiddel	131
30	Lagganmore Distillery – Romantische, valse whisky	133
31	Whisky en records – Hoe meer, hoe liever...	137

32	Carry Amelia Moore – ‘All nations welcome, but Carry!’	139
33	The Monarch of the Glen – Whisky redt kunst	143
34	The Keepers of the Quaich – ‘Levenswater voor altijd’	145
35	The Atlantic Challenge – Talisker Whisky rules the waves	147
36	Whisky? – For men only!	151
37	Frankrijks troetelwhisky – Liberté, égalité... Tullamore DEW	155
38	Met dank aan Cassis De Dijon – Europa zet puntje op de i	157
39	De shooglebox – Onmisbaar instrument	159
40	De Highland Line – Niet altijd even duidelijk	161
41	Lightwhisky? – OMG!	163
42	Bakery Hill Distillery – ‘Laatste’ en ‘eerste’ distilleerderij van Australië	165
43	The man with the red socks – en de Australische whisky	169
44	Taiwan – Whiskylaatbloeier	173
45	63,4 = 111 – Het mysterieuze getal	177
46	Japans naakt – Volgens Japanse normen	181
47	Sherryvaten – Het Spaanse sp(r)ookje	185
48	Devil's Share – De engelen grijpen eraast	189
49	Vliegtuig-proeven – Blijf aan de grond	191
50	Single malt, pure malt – Vatted malt, blended malt, blended whisky...	193
51	1494 – Was James IV aan de drank?	197
52	9,09% rule – Canadese whisky	203
53	Teapot whisky – Appeltje voor de dorst	205

54	Elijah Craig – Vader van de gebrande vaten	207
55	Jameson Whiskey – Ierse whisky?	209
56	Von Liebig versus Pasteur – Het geheim van het fermenteren	211
57	Excisemen – The man with the second key	213
58	Maillard-reactie – Heerlijk, maar geheimzinnig	217
59	The Maker's Mark case – You spoke. We listened!	219
60	Ah, die Schotten! – Ook nooit goed genoeg	223
61	Towser en Shortie – Hardwerkende viervoeters	227
62	Shaken or stirred? – Vraag het aan James	231
63	Tongbrekers – Gaelisch voor beginners	233
64	Campbeltown – Whisky capital of the world	235
65	Zero point zero zero zero zero... – Karamel en whisky	239
66	Holy water – Drie druppels is genoeg	241
67	Hide a case – Verstoppertje spelen	247
68	Tennessee whiskey – Het Lincoln County process	249
69	Fles-ontleding – Het lekkere zit in een klein hoekje	251
70	The battle of the crows – De ene kraai is de andere niet	253
71	Gan bei – En daarna geduldig verwerken	257
72	Ernest Shackleton – Whisky en ijs	259
73	The Queen en haar units – 14 of 21 of 56?	263
74	Royal whisky – De zeldzame hofleveranciers	267
75	The royal crash – Goed voor Laphroaig	271

76	Het levenswater – Waar 'aqua vitae' allemaal goed voor is	275
77	Het zeven-druppels-principe – Wat we allemaal weggooien!	277
78	Keep walking ... – Links? Of rechts?	279
79	Glencairnglas – Het ene glas is het andere niet	281
80	Loch Ewe Distillery – De kleinste distilleerderij van Schotland	285
81	Mekhong Whisky – De trots van elke Thai	289
82	Glenmorangie helpt – Vergeet het noodnummer maar	291
83	Macallan's secret room – Flessenorgel	295
84	Fake whisky's – Niemand is veilig	299
85	Koperen schoonheid – Krassen en deuken inbegrepen	303
86	11.11.11 – Eerste druppel Japanse whisky	305
87	Apostel Paulus – 'Stop met het drinken van water...'	307
88	Dufftown – Whiskyhoofdstad van de wereld	309
89	Whisky een mannenwereld? – The lady of the house speaking...	311
90	Dieetwhisky – Vergeet Weight Watchers! Drink!	313
91	Whisky-wiskunde – Om de tel kwijt te raken	315
92	Cricket en whisky – En een Zuid-Afrikaans meisje	317
93	Faraday Still – All-in-one	323
94	Dr. Jim Swan – De einstein van de whisky	325
95	Mijn eigendom op Islay – Schitterende belegging	327
96	Dornoch Castle – Whiskykasteelhotel	331
97	Lomondische spraakverwarring – Still zus en still zo	333

98	Ode aan de neus – Maar toch niet overdrijven	337
99	Promille – Spugen of niet spugen, dat is...	341
100	Tommermænd – No, nay, never no more	343
101	Bluff your way... – Oefening baart kunst	345
	Nawoord	349

WHISKY OF WHISKEY?

HET IS EEN ZOOTJE...

Vroeger was het allemaal veel eenvoudiger. Er was een vaste regel: whiskylanden die de letter e in hun naam hadden, schreven whiskey met een e. Landen zonder e in hun naam hielden het bij whisky zonder e. Ierland? Whiskey. Canada? Whisky. Verenigde Staten? Whiskey. Schotland? Whisky. Heel simpel.

Maar vandaag moet je bijna de hele Mercatorkaart afzoeken, om nog een land te vinden dat geen whisky produceert. En de meeste gooien er met de pet naar. Tijd dus voor een ernstig onderzoek.

Ongetwijfeld heb je het *Groene Boekje, Woordenlijst Nederlandse Taal* op je nachtkastje liggen – of toch minstens ergens in de buurt. Blader in de editie van 2005 door naar pagina 1005. Daar staat het, midden in de linkse kolom: *whisky*. Geen spoor van *whiskey*. Gered! Volgens het *Groene Boekje*, en dus de Nederlandse Taalunie, schrijven we officieel *whisky*. Opgelost.

♣ Niet alle whisky is whisky.

Toch even controleren op www.taalunie.org. Doorklikken naar 'Woordenlijst' en nonchalant 'whiskey' ingeven. Verrek! Daar staat het wél. Whiskey. Meervoud: whiskeys. Hoe langer je ernaar kijkt, hoe lelijker dat woord wordt.

Dan maar de maffe geschiedenisboeken bovenhalen. Rond 1965, zo lezen we, was de Ierse whiskyindustrie in zo'n diep dal gezakt, dat er maar een handvol distilleerderijen meer overbleef. Die gingen samen rond de tafel zitten en richtten de Irish Distillers op. 'Samen sterk' was hun slogan, en om hun woorden kracht bij te zetten, voerden ze een paar 'specialiteiten' in, die de wenkbrauwen van hun meer succesvolle Schotse confraters lieten fronsen. De Ieren zouden voortaan drie keer distilleren in plaats van twee keer, ze zouden nooit turf gebruiken en ze zouden overal *whiskey* schrijven in plaats van *whisky*.

Zo is het dus allemaal begonnen. Maar wacht, niet te hard van stapel lopen. We gaan nog eens zestig jaar verder terug in de tijd. In het Verenigd Koninkrijk was er toen heel wat heibel rond het hele whiskygebeuren. Er bestond geen echte definitie van whisky, en er rezen heel wat vragen over de juiste benamingen. Is blended whisky ook whisky? Om het allemaal uit te klaren, richtte koning Edward VII een commissie op. Op 2 maart 1908 bracht die een rapport en notulen uit, getiteld *Enquiry on Whiskey and other Potable Spirits*, waaraan iedereen zich moest houden. In de hele tekst wordt whiskey met e geschreven.

Wauw! Whiskey, met een e. In Schotland én Ierland! Maar het daaropvolgende jaar verscheen een nieuwe uitgave en daarin was de vervelende e overal verdwenen. Overal stond weer *whisky*.

Einde van het verhaal? Toch niet...

Sommige Ieren bleven het woord met een e schrijven. Enkelen emigreerden naar Amerika, waar ze de schrijfwijze met een e invoerden, maar ondertussen waren anderen daar al bezig zonder e. Zij hadden het woord al overgenomen van de Schotten en de Canadezen, die zich aan de Schotse schrijfwijze hielden: zonder e. De whiskey met e werd langzaam algemener in de States, maar toch zijn er nog altijd Amerikaanse stokers die geen e gebruiken, en ook in Ierland zijn ze niet allemaal consequent. Paddy bijvoorbeeld, soms zonder e.

En dan zijn er in Canada die...

'Hou op. Hou op!'

Akkoord, je hebt gelijk. Toch wil ik dit nog meegeven: op www.taalunie.org wordt bij *whisky* ook nog het verkleinwoord 'whisky'tje' vermeld. Daar hebben de professoren van de Taalunie het mis. Elke whisky liefhebber weet dat dit woord niet bestaat. Alle whisky's zijn kleine whisky's.

LINDORES ABBEY

DE ABDIJ VAN BROEDER JOHN COR

*'Bij bevel van de koning: acht "bolls" mout
voor broeder John Cor, om aqua vitae te maken.'*

Zonder dit ene zinnetje, dat te vinden is in de Schotse *Exchequer Rolls* van 1495 (zowat het financieel jaarverslag van de uitgaven van de koning) zou Lindores Abbey waarschijnlijk helemaal vergeten zijn.

Met 'de koning' bedoelde de schrijver van het 'jaarverslag' James IV van Schotland, waarvan we weten dat hij een heel matige drinker was. Broeder John Cor was de brouwer-distilleerder in Lindores Abbey, en met acht 'bolls' mout zou die naartige broeder, volgens kenners, zo'n 250 liter alcohol gestookt hebben. En dat aqua vitae, of levenswater, zouden we tegenwoordig 'whisky' noemen. Daar kon James wel een tijdje mee verder.

♣ Stond hier de distilleerketel van broeder Cor?

De uitgestrekte abdij, gesticht in de twaalfde eeuw, ligt aan de rand van het huidige Schotse dorpje Newburgh in Fife. In die tijd was dit een bosrijke streek, aan de monding van de Tay en aan het riviertje Pow, dat uit Lindores Loch ontsprong, door de abdij stroomde en in de Tay uitmondde. Dat zorgde voor een grotere toestroom van water. Handig als je wilt brouwen of distilleren.

De stichters van de abdij kwamen uit Kelso en maakten deel uit van de Orde van Torin. Ze startten met een twintigtal broeders, en de abdij groeide uit tot iets meer dan dertig leden. Het waren de zogenaamde 'zwarte' broeders, wegens hun habijt. In diezelfde *Exchequer Rolls* wordt op een andere plaats nogmaals naar John Cor verwezen, omdat hij zwarte stof bestelde om er habijten mee te maken. Een manusje-van-alles, zo te zien. Cor was blijkbaar belangrijk in de abdij van Lindores.

De abdij was toonaangevend en invloedrijk, en kreeg geregeld belangrijke gasten op bezoek, zoals de koningen Alexander III en John Balliol van Schotland, en Edward I van Engeland. Ook William Wallace, beter gekend als *Braveheart*, en Mary Queen of Scots verbleven er.

In de zestiende eeuw kende Schotland een heel turbulente geschiedenis. De Reformatie verdrong er het rooms-katholieke geloof, en de protestanten plunderden de abdij in 1543. De monniken bleven er nog tot 1584, waarna de abdij langzaam verviel. De abdijsklok werd verkocht aan de stad Edinburgh. Heel wat woningen in het Newburgh

van vandaag zijn opgetrokken met de stenen van de abdij, en ook in de plaatselijke pubs vind je daar mooie voorbeelden van terug. Dwars door de gronden van Lindores Abbey loopt vandaag een straat.

In 1913 kon John McKenzie, een ijverige boer, de landerijen en de boerderij kopen die tussen de ruïnes van de abdij waren opgetrokken. Vanaf dat moment bleef Lindores in de familie McKenzie en uiteindelijk kwam het landgoed in handen van John's achterkleinzonen, de broers Drew en Robbie.

Terwijl Robbie de boerderij verder uitbouwde, had Drew andere bezigheden. Hij was jarenlang de chef-kok in het Glenmorangie House, dat bij de nabijgelegen gelijknamige distilleerderij behoorde. Meer dan twintig jaar lang werkte hij tussendoor echter ook aan de realisatie van zijn droom: de Lindores-distilleerderij weer tot leven wekken.

De boerderij, naast het best bewaarde deel van de abdij, is nu omgebouwd tot een prachtige distilleerderij met een sfeer vol bezoekerscentrum. Gary Haggart, voormalig *distillery manager* van Diageo's Cragganmore Distillery, zorgt er nu samen met zijn team voor de productie.

ARCHEOLOGISCHE VONDST?

Achter de rijpingsmagazijnen ligt een uitgestrekt terrein, dat ook bij de abdij hoorde. Daar komen straks nieuwe boomgaarden, zoals de abdij die ook had. De Orde van Tiron was namelijk zeer bedreven in landbouw en fruitteelt, maar ook thuis in de wereld van kruiden en in de geneeskunde.

Tijdens de graafwerken, die voor de bouw van de distilleerderij nodig waren, zijn heel wat resten van de abdij gevonden, zoals een gegraven en met stenen afgewerkt grachtje dat ervoor moest zorgen dat water van de Pow naar de abdij werd afgeleid. En net op die plaats, midden in de bouwrommel, legden de werklui een grote, met steen en klei afgewerkte kuil in de vorm van een halve bol bloot.

Drew McKenzie: 'Archeologen denken dat boven deze kuil waarschijnlijk de distilleerketel van broeder Cor stond.' Als dit de plaats is waar broeder Cor meer dan vijfhonderd jaar geleden zijn aqua vitae stookte, dan is er geen heiligere plaats in de whiskywereld te vinden.

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Tekst: Fernand Dacquín

Grafisch ontwerp: EHBontwerp

Zetwerk: Keppie & Keppie

Fotoverantwoording: Fernand Dacquín: alle afbeeldingen, behalve Shutterstock: 22, 41, 60, 86-87, 102, 124, 130, 157, 192, 230 / Wikimedia Commons: 30, 33, 37, 40, 94, 98, 113, 114, 116, 132, 144, 153, 167, 198, 214, 217, 256, 259, 260, 276, 311 / Wivine Vernieuwe: 46, 190, 234, 339, 341, 343 / Dr Macro: 61, 62, 64 / Kavalan Distillery: 176 / Buena Vista Winery: 92, 93 / Hergé-Moulinsart 2013: 100, 101 / Shannon Tofts: 110, 145, 146 / Ralph Steadman: 126, 129 / Lost Clock Productions: 148 / Firmin Lemaître: 151, 163, 338, 345, 349 / Stefaan Lesage: 168 / William Grant & Sons: 196 / Glenfarclas Distillery: 80, 159 / James Sedgwick Distillery: 318-319 / American Whiskey Trail: 219, 220 / Archive.org: 48, 49 / City of Vancouver Archives: 71 / Clyde Maritime: 88 / Banknote index: 89 / Welcome Library London: 122 / National Galleries of Scotland: 144.

Als u opmerkingen of vragen heeft, dan kunt u contact nemen met onze redactie:
redactielifestyle@lannoo.com

© Fernand Dacquín, Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2020

DJ/2020/45/406 – NUR 440, 447

ISBN: 978 94 014 6903 6

Tweede druk

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.